

Szilágyi Vilmos **Szexuálpszichológia**

Tankönyv és dokumentáció

TARTALOM, BEVEZETÉS

Tartalom

Bevezetés

1. Az alapfogalmak (szexualitás és pszichoszexualitás) meghatározása

2. A szexuálpszichológia fogalma és fejlődése

Dokumentáció

Ajánlott irodalom

Ellenőrző kérdések

1. rész: A szexuális viselkedés filogenetikus alakulása - és kultúrtörténete

1. Legközelebbi állat-rokonaink szexuális viselkedése

2. Az emberré válás utáni szexuális viselkedés

3. A szexuális viselkedés változásai az ismert emberi történelem során

4. Korunk felismerhető trendjei a szexualitás terén

Dokumentáció (Szakkönyvek és szakvélemények)

Ajánlott irodalom

Ellenőrző kérdések

2. rész: A szexuális viselkedés ontogenezise

1. Az egyének szexuális képességeinek eredete

2. A szexuális identitás és a nemi szerep (Gender role)

3. A szexuális orientáció kialakulása

Dokumentáció (Szakkönyvek és szakvélemények)

Ajánlott olvasmányok

Ellenőrző kérdések

4. Pszichoszexuális fejlődés az első évtizedben

5. Tizenéves kori pszichoszexuális fejlődés - a párválasztási érettség felé

6. Pszichoszexuális fejlődés a felnőttkorban

Dokumentáció

Ajánlott irodalom

Ellenőrző kérdések

7. "Normalitás" és "abnormalitás". Orientációs és funkciózavarok

8. Szervedélybetegségek, nemi erőszak és visszaélések

9. Szexuális egészségvédelem és terápia

Dokumentáció

Ajánlott irodalom

Ellenőrző kérdések

Szakirodalom

Bevezetés

Minthogy a szexuálpaszichológia alapfogalmai: a szexualitás és a szexuális viselkedés, ezeket a fogalmakat indokolt először pontosabban meghatározni. Hagyományos, leegyszerűsítő felfogás szerint szexualitás = a velünk született nemi ösztön működése, amely biztosítja a faj fennmaradását; de veszélyekkel is jár, ezért csak bizonyos feltételekkel, szabályozottan fogadható el (házasságkötés stb.).

Ez a felfogás azonban csak az utóbbi 2-300 évben alakult ki; régebben magát a szót, ill. fogalmat sem ismerték (pl. a Bibliában sem szerepel). Az ókorban és a középkorban sokféle szóval jelölték a nemi szerveket és a nemi életet, de nem volt ezekre átfogó, egységesítő fogalmuk, amely csak az újkorban jelent meg az európai nyelvekben. Eleinte a szex (a latin *sexus* szóból) csak a nemet jelentette, tehát azt, hogy valaki a férfi, vagy a női nemhez tartozik (állatoknál, hogy hím, vagy nőstény). A főnévből alakított melléknév, a szexuális jelentése csak a 18. században terjedt ki a nemzésre, különösen a botanikus Linné "*methodus sexualis*"-nak nevezett növényosztályozási rendszere nyomán.

A biológia és az orvostudomány egyre gyorsabb ütemű fejlődése lehetővé tette az anatómiai sajátosságok és a viselkedés összefüggéseinek megállapítását, azt, hogy a növények és állatok is nemi lények, s nemük erősen befolyásolja viselkedésüket. A szex és a szexualitás fogalma így új dimenziót kapott. A 19. században ezek a fogalmak lassanként egy sor újabb és pontosabb megjelöléssel bővültek (pl. megjelentek a "szexuális vágy", a "szexuális funkció", a "szexuális aktus" fogalmai stb.), s már nemcsak a fajfenntartással kapcsolatos viselkedést jelölték, hanem kiterjedtek a szexuális izgalom és élvezet olyan jelenségeire is, mint az önkielégítés, vagy a homoszexuális kapcsolat. A "homoszexuális" kifejezést egy osztrák-magyar író (Benkert (vagy Kertbeny) Károly) használta először a 19. század vége felé, s ennek nyomán tűnt fel a "heteroszexuális" kifejezés és fogalom is. (A homoszexualitással, mint jelenséggel már korábban is foglalkoztak, de sokféleképpen nevezték és bűnnek, vagy betegségnek illetve fogyatéknak tartották. Erre később visszatérünk.)

A 19. és 20. század fordulója körül a szexualitás fogalma egyes filozófusok (pl. Schopenhauer)

és a pszichoanalízis hatására még átfogóbb lett. Már nemcsak a nemzést és az erotikus élvezetet jelölte, hanem a szerelem és a személyes boldogulás igényét is, szinte magát az életkedvet. A szexualitást tehát már a személyiség lényeges részének tekintették, olyan alapvető és átfogó sajátosságnak, amely az érzelmeket és cselekedeteket is áthatja.

Az ember nemiségének szélesebb körű értelmezése jelentősen módosította az iparosodással együtt járó társadalmi változásokat is. Új beállítottságok, szokások és erkölcsi felfogások alakultak ki. A feltörekvő polgárság a termelékenység és profit érdekében szigorú fegyelmet követelt alkalmazottaitól (is), a spontán vágyakat pedig alárendelte a profitszerzés érdekeinek. A szexualitás, a szeretkezés értelmét a polgárság "hivatalosan" szinte kizárólag a gyermeknemzésben látta, amiről - egyéb testi funkciókhoz hasonlóan - nem illik beszélni. Az egyre fokozódó prűdéria folytán a szexualitás a 19. században tabuvá vált, kötelezően ügyelni kellett a valláserkölcsi látszatra. Ugyanakkor virágzásnak indult a városokban a prostitúció és terjedt a pornográfia. Ez a kettősség azt is eredményezte, hogy a nemi élettel kapcsolatos "vulgáris" és "trágár" kifejezések helyett szakmai körökben egyre inkább különböző görög vagy latin szavakat kezdtek használni. Ezek közé tartozott a "szexualitás" szó és annak módosított változatai is, amelyek így egy terminológiai vákuumot töltöttek ki. A "szexuális" viszonylag semleges és elfogadott kifejezés lett, s lehetővé tette, hogy a tárgyilagosság látszatával beszéljenek és írjanak a tabutémákról.

Michel Foucault (1999) megállapítása szerint a szexualitásról folytatott "diskurzusok" száma már a 19. században egyre növekedett - legalábbis jogi és orvosi vonatkozásban. A szexuális viselkedés pszichológiai tanulmányozása - vagyis a szexuális szerepek, képességek, motivációk és teljesítmények komolyabb vizsgálata - azonban a 19. században épphogy megkezdődött, s csak a 20. században bontakozott ki.

Egy mai meghatározás szerint (Lexikon der Erotik, 1996) a szexualitás "minden olyan testi és lelki folyamatot magában foglal, amelyek közvetlenül vagy közvetve a nemiség egyéni és társadalmi vonatkozásaival függenek össze. A szexuális viselkedés az ember alapszükségletei közé tartozik, nemcsak a fajfenntartás miatt, hanem főleg a hozzá kapcsolódó élvezet és kielégülés miatt, ..." E. Borneman (1973) szexológiai lexikona szerint a szexualitás szó "olyan általánosító terminus, amely az érzékiség fejlődése során keletkező, különböző megnyilvánulásokat jelenti".

A szexuális viselkedés képessége az embernél és az állatvilágban egyaránt biológiai alapokon nyugszik, mégis jelentős különbségek vannak az emberek és az állatok között (mint azt látni fogjuk). A különbségek és az emberi szexuális viselkedés sajátosságainak megértéséhez a tudományos vizsgálatok segítenek. Ezek részben biológiai jellegűek, de minthogy az ember szociális lény, szexuális viselkedése is szociális és így tanult jellegű, tehát döntően pszichológiai vizsgálatokra van szükség.

A pszichoszexualitás a nemiség pszichés vonatkozásainak összessége az egyénekben. Ide tartoznak többek közt a nemiséggel kapcsolatos ismeretek, beállítottságok (attitűdök), készségek, és képességek, élmények és tapasztalatok. Alfred C. Kinsey (1948) amerikai szexológus szerint az egyén szexuális viselkedését nem csak fiziológiai kapacitása, hanem szociális helyzete és élményei, tapasztalatai is meghatározzák. Szexuális viselkedésen pedig -

mint láttuk - nem csak a szexuális izgalom és kielégülés "kezelését" és a gyermeknemzést értjük, hanem pl. a férfias vagy nőies viselkedést is, ami sokféle lehet, s az egyén egyik fő jellemzője.

<http://mek.niif.hu/03600/03600/index.phtml#>